

Pretulu prenumeratiunei
pentru partile Austriei si
Ungariei: pe 1. anu 4 fl.
pe 1/2 anu 2 fl. v. a.
pentru alte tieri pretulu
indoitu.

SPERANTIA.

Banii de prenumeratiune
si corespundintiele suat
de a se adresa franco
catra Redactiunea „Spe-
rantiei“, la Aradu, strat'a
Capelei, Nr. 26.

Fóia literaria-bisericesca.

Organulu societatei de lectura a teologiloru romani din Aradu.

Fóia acést'a sub auspiciile superioritatei scolastice ese de dóne ori la luna, anume la 1. si 15. a fiescocaréa luni, sub redactiunea colegiala a teologiloru: *Custante Gurbanu, Ioannu Besanu, Iustinianu Cernetiú si Georgiu Morariu.*

Memori'a archimandritului

PATRICIU POPESCU.

Déca ne potemu bucurá, cà mai esiste, si anca prosperéza natiunea nóstra, carea erá ca o naia in mediloculu oceanului turburatu si biciuitu de venturi si orcane; déca in biseric'a nóstra dreptmaritória. espusa mai indelungatu timpu probeloru si suferintieloru, adi in pace si cu anima liniscita potemu aduce jertfa neintinata Dummedieului parintiloru nostri: aceea bucuria si aceea liniscire a animei negresitu avemu de a o multiemi aceloru barbati luptatori. pre cari provedinti'a ii a tramisu din timpu in timpu de apostoli, regeneratori. si de povatiutori neobositi intru aperarea causeroru sante comune.

Tóte natiunile cu cea mai mare pietate 'si aducu a minte de barbati sei, cari au conlucratu la naltiarea natiunei si bisericei sale; si déca noi romanii nu amu venerá memori'a barbatiloru nostri celoru demni de a fi eternisati: cine se ii tiena a minte? Pre unu barbatu redicatu din starea seraciei la o trépta mai nalta. facatoriu de bine natiunei si bicericii sale. cum se'lu potemu dá uitarei?!

Astfelu de barbatu a fostu neuitatulu archimandritu Patriciu (Porfiriu) Popescu, unulu dintre anteluptatorii nostri, alu carui nume cu devotiune 'lu pronunciamu din *partea cea mai buna* a stimei

nóstre, mai alesu noi. cei din dieces'a Aradului, intre cari a petrecutu o parte mare a vietii in flórea activitatii sale.

Acést'a nu a fostu nascutu in asternuturile moi ale caseloru bogate, nu a fost crescutu in vestminte domnesci sicu bucate alese: ci au fost nascutu de parinti seraci, si a fost crescutu intre multe suferintie mai multu prin diliginti'a sa neobosita.

Elu a vediutu lumin'a dilei in Bat'a-mare. comitatulu Carasiului, in 17. Septemvre an. 1809. Tatulu seu, preotulu locului, 'a datu a studiá in scóla din locu, apoi in scóla germana din Lipov'a, éra gimnasiulu in Aradu si Temisior'a, si filosofí'a in Seghedinu, unde din lips'a speseloru, numai cu mare greutate potú subsiste, dara si mai cu mare greutate se luptá. invetiandu drepturile in Pest'a; inse fiindu de o natura tare in propusuri ca ferulu, dedatu dela nascere a suferi lipse si neajunsuri, fara a fi trasu candva in sburdatiuni, ci studiindu cu ajutoriulu instruirei de prunci, a finitu si drepturile. facandu-se apoi si juratu la tabl'a reg. in Posionu.

Elu prin tóte scólele a fostu intre cei emininti. — Dupa cursulu incheiatu in scólele aceste, avendu mare plecare pe calugaria. a venitu la Aradu, unde teologi'a de trei cursuri o a terminatu in doi ani: 1836—1837, dupa aceea a fostu cancelistu in cancelari'a metropolitana sub arhiepiscopulu Stefanu Stancovicu in anulu 1838: éra dupace intrá in cinulu calugarescu totu in acelu anu in monastirea Hodosiu. sub Eppulu Ger. Ratiu deveni profesoru primariu la institutulu clericalu din Aradu, unde deodata fuse si notariu consistorialu ca protodiaconu, pana la anulu 1844. in care anu la ordinatiunea arhiepiscopului de atunci Jos. Raiaciciu, sub pretestulu. cà are lipsa de desulu, fu strapusu ca profesoru de limb'a romana

la institutul clericalu din Carlovietiu, cu inaintare de protosincelu si maimarele monastirei Iazacu.

In anulu 1848. fu inaintatu de archimandritu la monastirea Oppov'a, si totu in acestu anu fatalu se tramise de administratoriu alu diecesei Versietiuului, de unde numai de catu dupa erumperea revolutiunei, a trecutu in principatele romane, si ca refugiatu a cercetatu mai multe monastiri de acolo; mai apoi facu unu voiagiu prin Serbi'a in acele parti de catra Dunare, unde locuiescu — dupa cum enara densulu — totu romani, si in fine dupa potolirea revolutiunei. ajunse erasi la monastirea Oppov'a.

Dupa mortea Eppului Ger. Ratiu la anulu 1850. se tramise la Aradu deocamdata ca mandatariu metropolitanu, era mai apoi ca administratoru diecesanu denumitu de catra Mai. Sa. In misiunea acesta avu forte grea pusetiune, pentruca romanii miscase deja tote petrite pentru despartirea ierarchica de catra serbi, si totu greumentulu incercariloru ulteriori se descarea pe capulu administratoriului romanu, care ardea intre doue focuri, avendu anca si otarita demandatiune de a prigoni persoanele, care erau mai aproape de repausatulu Eppu; dar invinse in densulu sentiulu natiunalu, si dupace se consulta in meritulu acest'a cu amicii sei si ai cauzelor romane, puse mai multu pondu pe opiniunea publica, decatu se fia doveditu vre unu resentiu catra connatiunalii sei.

Pe candu defungu repausatulu ca administratoriu in dieces'a aradana, nimene nu avea indoiela, ca densulu nu va fi Eppu in acesta diecesa; dar sorte a vrutu altmintre; nu numai curtea metropolitana, ci si autoritatile politice luara ochi rei asupra administratoriului Popescul, pentru energi'a cea fara paruchia, cu carea se opunea la tote nedreptatile, ce ni se incercau. Acest'a a fostu caus'a, ca lucrulu, ce era mai gat'a, se strica, si in combinari se facu schimbare, dupa care archim. Patriciu remase afara, si se denumira alti patru Eppi in eparchiele vacante, si anume la Aradu veni archimandritulu Procopiu Ivacicoviciu, care mai nainte se scia, ca e destinatu pentru alta diecesa.

Dupa denumirea episcopului Procopiu Ivacicoviciu la anulu 1853 fostulu administratoriu Popescul se rentorse in Sirmiu, cerendu-si apoi spre mangaiere monastirea Bezdinului, dar i se dete Gergetegulu. Ori pre unde fu prepositu monasterialu, areta unu talentu destinsu spre tienerea ordului bunu intre frati si servitori, aducandu economi'a

monastiriloru la o stare mai buna, asié, catu si de alti archimandriti fu imitatu. Desclinitu monastirea Gergetegului lui are de a atribui starea sa cea buna de adi. Elu prin innascutulu zelu a doveditu, cum se pote inmultu averea unui bunu lui incredintiatu pe langa o economia rationala si consciintiosa, si pe candu avea cea mai mare bucuria vediendu ca sporescu tote aceste, veni nesatul'a morte si ciunta firulu vietiei aceluia, care era plinu de vietia si intregu sanetosu, lasandu in superare adunca pre fratii, nepotii, amicii si pre toti, carora a facutu bine si ii a cuprinsu.

Trei septemani a jacutu de sgaiba la o mana, si in diu'a de taierea capului Stluu Ioanu. adeca in 29 Aug. st. v. 1862 in anulu 53-lea alu vietii sale a repausatu spre cea mai semtiiosa dauna a natiunei si bisericei.

Elu in totu decursulu vietiei sale a fostu de temperamentu voiosu, ajutoriu seracimei, mai cu sema studintiloru romani sergitori dar seraci; elu a infiintiatu bibliotec'a la institutul clericalu din Aradu, a fostu patronulu literaturei romane, mare binefacatoriu alu reuniunei femeiloru rom. din Brasiovu; cu unu cuventu, n'a fostu intreprindere natiunala, la carea elu se nu fia participatu. Elu de timpuriu se ingrigea a face fundatiune in Aradu spre ajutoriulu studintiloru de pe la scoli, dar nu ajunse a vede redicate asociatiunile literarie in Transilvani'a, Aradu si Bucovin'a, n'ajunse a vede rezultatulu alumneului din Temisiora. — Intr'adeveru romanimea Austriei a pierdutu intr'acestu barbatu unu mare binefacatoriu.

Repausatulu, pentru meritele sale si pentru loial'a-si portare facia cu dinasti'a, a fostu decoratu la anulu 1851 cu crucea de cavaleru alu ordinului Franciscu-Josefinu, si ca unu barbatu de capacitate, a fostu membru onorariu alu consiliului scolasticu din Temisiora; dar pe langa tote aceste adeverat'a lui mandria era iubirea si increderea nemarginita, de carea se bucura la romanime in tote partile.

Fia eterna amintirea lui!

Dr. A. S.

Cariere pentru tenerimea romana.

Abé espirara doue diecenii, decandu natiunea nostra desteptanduse din somnulu letargicu, in care era aduncita, si-splà faci'a — dupa esemplulu slabanogului din evangelia — in undele lacului turburatu de evenimentele politice, se recrea si cu poteri reno-

ite cu pasi repedi incepù a strabate la foculariulu culturei, între ai carui pereti si-caută salvarea.

Aceste doue diecenii au fostu regeneratorii romanimeii, si faptele colosale ale filorù ei voru fi nesterse in istori'a nóstra natiunala, care in aceste va aflá fundamentulu vietii si prosperarii poporului nostru.

Precatu mai nainte numerulu carturariloru nostri erá marginitu mai cu séma la contingentulu micu, ce ni-lu dadea preotimea si invetiarii poporali: pre atat'a in dieceniele din urma fiii natiunei, petrushi de starea deplorabila a mumei suferinde si lipsite de conditiunile esistintiei, cu o sete nestemperata alergara in numeru mare pe la diferite institute pentru a-si castigá sciintie, a se calificá dupa recerintiele timpului aventatu, si pentrucá rentornandu la vétrea, se póta pune pe altariulu natiunei catu mai multa jertfa intru consolare si recompensa pentru timpii trecuti.

Si lauda Domnului si geniului natiunei, cá pe carier'a sciintielorù amu inaintatu pana unde numai a potutu inaintá unu poporu, care si-cunósce destinele si semte in sine potere de a se eluptá la acelu gradu alu culturei, care se facea onóre numelui seu. Resultatele, ce le potemu aretá pe acésta cariera: numerulu celu frumosu alu advocatiloru si diregatoriloru publici, alu preotiloru si invetiatoriloru culti, care ni lau datu dieceniele din urma, aru fi in stare de a face onóre chiaru si acelorù popóre, cari in proportiune indiecita ne intrecu in medilócele materiali.

Inse pe langa tóte aceste rezultate se nu cademu in acea credere: cá dóra cu urnarirea directiuniloru apucate din partea nóstra s'aru fi faeutu tóte, cate se receru la cultur'a si prosperarea unui poporu, si cá pentru generatiunea noua nu aru mai fi si alte cariere de urmatu; — din contra: semtimu fórté, ca acuma e timpulù, cá încordandu-ne tóte poterile materiali si spirituali, nu numai se conservamu santuariile ce le avemù, ci cu sborulu timpului totu mai multu se adaugemu la cladirea templului nostru natiunalu, imbracisindu nu numai sciintiele mai inalte, ce se receru pe terenulu politicu si bisericescu, ci nisuindu a ocupá si acele terene, care forméza — asié dicandu — magazinulu medilócelorù prosperarii materiali, si pe care vedemu standu la alte popóre clas'a asié numita — medilocía, in carea jace tari'a ori carui poporu.

Daca nu amu fi in curatu cu trecutulù si cu situatiunea de astadi a poporului nostru, ni s'aru

parea unu ce curiosu, neesplicabilu: cum de fiii natiunei nóstre sunt asié de putienù represintati pe carierele artelorù, comerçului si ale industriei atunci: candu strabunii nostri, cari ne au transplantatu in tierile dunarene, atragu si astadi admirarea posteritatii asupr'a artelorù, edificiilorù, sculpturelorù, ce au remasu dela densii, si care se pastréza cu cea mai mare grige in diferite musee ale Europei. — Noi inse scimu, cá pe langa tóte rezultatele cele mari ale încordarilorù de pana acum, suntemù inca totu numai la inceputu, si inceputulu a trebuitu se-lu luamu de acolo, cá prin sciintie se ni crescemu barbati, cari se ne conducea in tóte caile, ce stau deschise, ori trebuie se se deschida fia-carui cetatiénu.

Calea, pe care ne conducù musele, pe langa aceea ca e lunga, deodata — mai alesu pentru noi romanii de pe aici — e si spinósa; obstacelle sunt multe si mari; caci mai nainte ni lipsesce bas'a buna, fiindu scólele nóstre poporali fórté reu provédute. Studiarea pe la scólele de prin orasie anca e încopciata cu dificultati nu numai din privinti'a medilócelorù materiali, ci si din partea limbei de propunere, carea numai pe la putiene institute e a nóstra cea materna; si asié tenerii nostri pe langa lipse materiali trebuie se se lupte mai antaiu cu invetiarea altei óre-carei limbi cá medilocu de studiare, de unde apoi adese se intempla, de in mediloculu calei e silitu a se rentorná, luandu-si remasu bunu dela muse.

Dar tocma pentrucá in generalu avemù a ne luptá cu atatea greutati pe calea muselorù, — fara de a voi a disgustá tenerimea romana de catra întreprinderile sciintifice, — departe se fia de noi, — ni luamu voia de a-i trage atentiunea si asupr'a altorù ocupatiuni onorifice, in care semtimu mare scadere, si anume in *arte, comerçiu si industria*.

E generala esperinti'a si convingerea aceea, cá aplecarea, atragerea naturei omenesci catra ceva sciintia, arte séu maestria, e nascuta in omu, si totu omulu numai pe acea cariera póte inaintá, numai in acea maestria se póte perfeptiuná, catra carea semte inclinare naturala, caci la din contra: daca pasiesce pe o asié cariera, catra carea nu semte chiamare, catra carea nu are voia, — de se si califica catva in ea, dar de regula dela mediocritate mai susu nu se inaltia, e disgustatu, si asié scopulu nu i este ajunsu si misiunea nu si-a implinitu; dreptacea detorinti'a parintilorù si a crescatorilorù este: a cercá inclinarea copiilorù teneri, séu mai bine disu, capa-

citătea și dispușetiunea loră interna, și apoi a îi conduce la carieră. spre carea se vedu a avé dispușetiune mai buna, carea firește nu trebuie se depinda dela impregiurari. p. e. că fiulu preotului se fia preotu, alu bardasiului, bardasiu. — ei trebuie se se manifesteze în ocupatiunile, catra care copiii au atragere mai multa.

Si cine pôte trage la indoieła: că noi nu amu poté avé în seurtu timpu barbati eminenti în tôte ramurile artelor: pictori, sculptori, musicanti, s. a. daca acasa la parinti și în scôla s'aru pipai inclinarile copiloru și li s'aru dá directiunea convenienta.

Chiaru asié suntemu și cu comerciulu. Adeveratu că în generalu s'aru paré, că romanii nu au dispușetiune spre comerciulu negotiitoreseu: acést'a inse pe langa conscienciositatea, ce caracteriséza pre romanu, trebuie atribuitu numai impregiurariloru, caci adeca ne au întrecatu altii, și ni au ocupatu chiaru și loculu nostru pe terenulu comerciului: asié p. e. evreii, ca poporu comerciantu, ducu pe acestu terenu rolulu primu, desi între popóre eterogene. Amu poté dice, că acést'a li este unică ocupatiune, carea altcum la totu timpulu e unu capitalu de mare însemnetate. Daca ei între aceste relatiunei potu avé ataf'a succesu la ustenelele loru: pentruce comerciantii romani între omenii sei, de unu sange cu ei, nu aru poté aretá asemenea rezultate favoritorie, cunoscandu naturalminte relatiunile poporului, care și altcum mare incredere are catra barbati de unu sange cu densulu. — Cu latirea comerciului în seclulu nostru, negresitu că și numerulu comerciantiloru se maresce pe di ce merge, și romanii pe acestu terenu aru ocupá unu locu de însemnetate, decumva generatinnea acést'a nóua si-va pune ustenelele pentru îmbracisarea ei.

Dintre ramurile cele numeróse ale industriei putiene sunt apretiumite de catra romani, chiaru și din acele, ce sunt neîncungiuratu de lipsa pentru tienerea unei casii romane. Daca avemu unu nemeru bunisioru de calciunari: esperiemu în alta parte, că cele-lalte ramuri de meserii nu sunt provédiute de romani: anume avemu fôrte putieni fauri, bardasi, croitori, palarieri, curelari, mesari, s. a. ca se nu atingemu alte maestrii de mai putiena însemnetate pentru poporulu nostru.

Industrierii, toema ca și comerciantii sunt ómeni nedependinti dela óreacareva persona, și în acesta pusetiune a loru se bucura de unu statu, care nici de cum nu cade su numire de subalternitate. Pe langa acést'a pusetiune favorabila individuala, prin manile loru diliginte devinu de proprietarii unui ca-

pitalu securu, fiindu acést'a depusu chiaru în manile loru proprie. Si pe terenulu comerciulu și industrialiu cate locuri ni se deschidu! — Negotiitorii, cari nu vorbescu limb'a nóstra, cum se silescu a si-o însusi, ce nu însémna alta, de catu că comerciulu duce lipsa de romani. Proprietarii tipografiiloru necurmatu lamentéza, că nu-si afla culegatori romani, și sunt siliti a aplicá acolo pre altii, cari nu cunosc limb'a romana. Pe la masini anca nu se aplica tenerii romani, de si tôte ocupatiunile de categori'a acést'a, pe langa aceea, că sunt onorofice: sunt împreunate cu emoluminte mai considerabile, decatu ale multor barbati de pe terenulu scientificu. Afara de aceste și celelalte maestrii ocupa locu respectabilu din privinti'a buneii stari materiali, ce se dovedesce din esperinti'a de tôte dilele.

La plugari mai alesu suntemu siliti a observá cu durere, și nu potemu face se nu amintim acéa: că numerosii membri ai unei familii, dupa mórtea capului de familia câte neplaceri au, candu se impartu pe averea bagatela, carea altcum de se imparte egalu între toti fiii și fiicele repausatului, un'a parte abia face ataf'a, catu castiga unu maestru intru un'a di.

Pentru redicarea binelui mamei comune e de lipsa a avé fii în tôte ocupatiunile, ca asié spriginindu-o totu insulu în sfer'a sa, ori în care parte va privi, se nu despéra de ajutoriu.

Contragandu tôte cele spuse, repetim: că e recomandabilu pentru parinti, pentru crescatori și pentru institutele nóstre de creștere, ca se aiba totu-deun'a în vedere aplecarile tenerimcii nóstre, și se li dechidia diferitele cariere, care pana acum nu pré sunt, séu de felu nu sunt cercetate de romani: de unde apoi de securu va resultá prosperarea poporului nostru.

C. Gurbanu.

Liturgi'a naintesantita.

În dilele, ce mai aprópe ni stau înainte, vomu intrá cu ajutoriulu lui Ddieu în acele deprinderi spirituali crestinesci: care sant'a beserica le au asiédiatu cu cea mai buna chipzueła chiaru pe acestu timpu, pentru a ni frange și infrená tôte pornirile carnali, și a ni pune sufletele, usiorate de tin'a peccatorulu, în cea mai strensa legatura cu creatorulu.

În adeveru, maretie sunt tôte ritualele, cari beserica le au preserisu pentru santele dile ale pareșimiloru. Ori unde deschidemu cartea triódeloru de

postu, pretotindene damu de cele mai sublime meditatiuni, pline de pietate, care pana candu de o parte ni infatiseza imbecilitatea omului ingropatu in patimile sangelui: pe atunci de alta parte ne facu atenti la demnitatea omenesca, care numai atunci poate fi considerata ca atare: candu omulu devine a pune mai mare pondu pe valoarea sa spirituala, decat pe toate alte straluciri lumesci.

Dar' intre toate ritualele santelor paresimi abia este altulu, care dupa cuprinsulu lui celu pre avutu in materii de edificare spirituala, si dupa instructiunea esteriora, radicatora de sufletu, se aibe atata putere de atragere si de recreare sufletesca: casi chiaru Liturgia nainte santita, alu careia mecanismu e in celu mai bunu acordu cu santienia dileloru, si cu pietatea, ce totudeuna, dar mai alesu acumu trebuie se aibe preferinta, candu ne pregatimu a intemina cu demnitate serbatoarea cea luminata a invierii.

Si chiaru pentruca liturgia nainte santita e asi de maratia si asi de edificatoare: dati-ni voia onorati lectori, a vi pune sub privire ritulu acestu pre alesu cultu ddiescu, fiindu noi condusi de acea socotela: ca prin incercarea noastra vomu face unu servitiu bunu clerului, si prestetotu crestineloru nostri, cari in lipsa altoru manuduceri, ce chiaru nici cartile nostre rituali nu ni le supedita de ajunsu, — dupa esperintia, ce o avemu, nu sunt totu deuna in stare, de a urma exactu si in uniformitate tota procedura acestu actu crestinescu.

Nainte inse de ce amu intra in descrierea ritulu acestei liturgii, socotimu a nu fi cu totulu de prisosu, mai alesu pentru tironi, a permite: ca usulu acestei liturgii in beserica se trage anea din seclulu alu patrulea; dar ritulu ei de astadi s'au statoritu mai apoi in decurgerea timpului, si nu fara temei se numesce ea liturgia santului Gregoriu dialagulu, dela acestu parinte alu besericei, care celu putienu e redigintele ei in partile sale de astadi, cu tote ca altii afla dificultati la acest'a afirmare.

Catu pentru cuprinsulu ei. — se scie: ca la celebrarea acestei liturgii nu se intempla santirea, adeca prefacerea darurilor, ca la alte liturgii; ei ea sta numai din citiri si cantari, din ascernerii si ingenunchieri acomodate dileloru de pocaintia, si in urma din cuminecare cu darurile, care s'au santitu mai nainte sub un'a seu alta din cele lalte liturgii in dilele premergatoare, de unde se si numesce liturgia nainte santita.

Dilele, in care se face acesta liturgia, sunt: Mercuri si Vineri in totu postulu mare, afara de Vinerea patimiloru, candu de rondu nu se face nici o liturgia, fara numai candu se intempla deodata serbatoarea buneloru vestiri, candu apoi se pune liturgia lui Chrisostomu; — mai departe se face liturgia nainte santita Luni si Marti in septemania patimiloru, si anea in alte dile de serbatori mai mici, care se potu intemla in cele lalte septemani ale postulu, precumu: Aflarea capului santului Ioanu; Santii 40. de martiri; preserbarea si incheerea serbarii buneloru vestiri, daca aceste nu cadu in di de Sambata ori Domineca.

Pe langa aceste mai vine de insemnatu: ca liturgia nainte santita totudeuna e impreunata cu cultulu ddiescu de sera (cu vecernia); pentru acea dora nu gresimu, daca usulu timpiloru mai recinti, dupa care liturgia acest'a nu se tiene la timpul indatinatu alu cultulu de sera, ci nainte de mediadi, — lu-tienemu de o anomalia, carea — ca se retacemu altele — nu corespunde nici reguleloru ajunului legatu cu ritulu acest'a.

In fine, candu facemu se urmeze aci tipulu liturgiei, de care vorbiramu, anotamu deodata: ca acest'a e luatu din tipicele slavene, cu privire la pras'a, ce se observaza la beserica catedrala din Aradu. — Dealtminte ne vogamu, a se considera acel'a numai de unu simplu articlu alu unei foi besericesci, cu care nici de cumu nu voimu a ni baga manile in agendele autoritatiloru besericesci.

Eta dara:

Tipulu liturgiei nainte santite.

I.

Preotulu la inceputulu septemanii, adeca la liturgia de Dumineca, trage sema: cate liturgii nainte santite se voru celebra in acea septemana; apoi afara de agnetiulu destinatu pentru acea Dumineca, mai scote si santiesce atate agnetie, cate sunt de lipsa pentru liturgiile nainte santite din acea septemana. (Vedi Liturgieriulu.) Agnetiele se potu scote si sub liturgia de Sambata, pentru trebuintia septemanii viitoare, care apoi se punu in cutia, pana candu vino diu'a, candu sunt de a se folosi.

II.

In diu'a liturgiei nainte santite, dupace demantia s'au facutu cultulu preserisu, — mai tardiu, la timpul seu, se trage perdoua la usile mari, si se citescu orele a III-a si a VI-a danduse semnu cu toc'a la inceputulu fiesce carcia ore, adeca la a III-a, cu trei, — la a VI-a cu siése lovituri. Dupa acea se incepe citirea orei a IX-a, danduse semnu

mai anteiu cu tóe'a, noue lovituri, apoi cu clopotulu mare. — Dupa óra a IX-a, ne întórcemu la citirea tipicelor si la cantarile, ce obvinu acolo, premergandu trasulu ala doilé alu clopotului mare. — La inceperea órei a IX-a preotulu si diaconulu, in portulu loru de rondu, facu cele indatinate la inceputulu liturgiei, adeca facu cate o asternere (metania) mica naintea usiloru mari si a icónelor, fara rogatiuni si fara sarutare; apoi intrandu, se imbraca amendoi, fara rogatiuni, dicandu la fiesce-care vesmentu numai: „*Domnului se ne rogamu.*“ — Daca e graba, imbracarea se pote in templá mai nainte de inceperea óreloru, ori sub citirea loru. — Premergandu tóte aceste, — la tipice, dupa rogatiunea: „*Présanta treime, domnia de o fiintia, s-a*“ chorulu indata canta in tonulu septemanei: „*Cuvinesse cu adeveratu*“ dupa care preotulu deschidiendu usile mari, face deslegerea (otpastulu) si apoi inchide érase usile.

III.

Dupa scurta pauza, se tragu tóte clopotele; diaconulu ié binecuventare ca la alte liturgii; ese din altariu pe amvonu, si dice: „*Binecuventa stapane*“ apoi dupa binecuventarea preotului, de locu intra in altariu. — Se citește psalmulu de sér'a 103. facandu-i inceputu cu: „*Veniti se ne inchinamu*“ si cu trei asternerii. — La capetulu psalmului: „*Marire. Si acum*“ apoi érasei trei asternerii. — Diaconulu de pe amvonu: ecteni'a mare; — Citetii catism'a a 18-a in trei stari, dintre care dupa fiesce care diaconulu naintea usiloru: ecteni'a mica. — Sub citirea psalmului de séra, preotulu in altariu citește in taina rogatiunile inseratului (vecerniei) incepandu dela a patr'a, càci cele trei de anteiu le citește sub ecteniile mici; éra de nu e diaconu, le citește tóte de a rondulu naintea ecteniiloru mici. — Dupa catisma si dupa tóte trei ecteniile mici, chorulu canta: „*Domne strigat'amu*“ sub care preotulu intinde antimisulu pe prestolu; aduce discosulu dela proscomidia pusu pe aerulu impaturatu; deschide cuti'a la prestolu; scóte de acolo agnetiulu santitu, si-lu pune pe discosu; cadesce agnetiulu si impregiuru; apoi luandu agnetiulu cu discosulu pe aerulu impaturatu, lu-pune pe capulu seu, tienendu-lu cu amendoue manile; lu-duce pe partea de catra médiadi la proscomidia, mergandu nainte diaconulu cadindu, si doi prunci imbracati, cu luminari aprinse; poporulu sub ductulu acest'a ingenunchia, éra cantaretii cobora cantarea la unu tonu de totu linu, spre ce se dá semnu cu clopotielulu. — La proscomidia preotulu depune agnetiulu cu discosulu; in drépt'a aceluia pune potirulu, in care torna vinu si apa; tamaesce dupa datina stéu'a si acoperisiele, care le pune pe discosu si potiru, ne dicandu alta, decatu numai: „*Pentru rogatiunile santiloru parinti, s-a*“ apoi tainandule mai odata, diaconulu ese si cadesce tóta beseric'a; éra preotulu la prestolu impatura antimisulu si pune evangeli'a pe elu.

IV.

La: „*Marire. Si acum*“ dela stichiri, se face intrarea (vhodulu) cu cadelniti'a, éra déca in cutare di va fi se se citésca evangeli'a, si cu evangeli'a: urméza naintea usiloru rogatiunea: „*Sér'a si demancti'a*“; diaconulu dupa rogatiunea cadesce, si la capetulu cantariloru dice cadindu spre altariu:

„*Intieptiune drépta*“; dupa care: „*Lamina lina*“; diaconulu cadesce prestolulu in pregiuru, apoi cadelniti'a cu destula tamaie aprinsa o pune intre usile mari pe unu luminariu; dupa: „*Lamina lina*“ „*Se luamu aminte. Pace tuturoru. Intieptiune*“; — Citetiulu la analogu naintea usiloru mari dice *prochimenulu paremiei* apoi citește paremi'a anteia cu tonu chiaru si respicatu, éra la capetu, coborandu tonulu, adauge *prochimenulu*, ce urméza; dupa care afara de preotu si diaconu, toti ceia lalti ingenunchia: diaconul; „*Poruncesse*“ preotulu prindiendu cu amendoue manile luminariulu cu cadelniti'a, se întórece spre resaritu, dicandu: „*Intieptiune drépta*“ apoi catra poporu facandu semmulu crucei cu luminariulu: „*Lumin'a lui Christosu luminéza tuturoru*“; se radica toti; citetiulu indata aputa: „*dela pilde citire*“ si dupa datina citește *paremi'a din Triodu*, si daca este adanga si *paremi'a din Mineiu*; dupa care preotulu: *Pace tie*, diaconulu: *intieptiune*“ apoi numai de eatu se canta: „*se se indrepteze rogatiunea mea*“ de siése ori in acestu tipu:

1. Cititoriulu standu canta: „*Se se indrepteze*“ chorulu si poporulu ingenunchia.

2. Chorulu de drépt'a redicanduse, canta „*Se se indrepteze*“ éra cititoriulu si steng'a ingenunchia.

3. Cititoriulu standu canta stichulu: „*Domne trigat'amu*“ apoi ingenunchia; éra steng'a redicanduse canta: *Se se indrepteze*“ drépta ingenunchia cu cititoriulu.

4. Cititoriulu radicanduse canta stichulu: *Pune Domne padia gurei mele*; drépt'a radicanduse canta: *se se indrepteze* cititoriulu si steng'a ingenunchia.

5. Cititoriulu radicanduse canta stichulu „*Se nu abati anim'a mea*“ steng'a radicanduse: „*Se se indrepteze*“, éra cititoriulu si drépta ingenunchia.

6. Ingenunchia tóta beseric'a, chiaru si preotulu in altariu, apoi cititoriulu din genunchi canta mai raru: *Se se indrepteze rogatiunea mea, ca tama'a inaintea ta*“ apoi radicanduse toti, chorulu continua: *radicarea maniloru, s. a.*“ dupa care toti facu cate trei asternerii, impreuna cu preotulu si cu diaconulu.

Preotulu sub cele de anteiu cinci cantari: „*Se se indrepteze*“ standu pe locu naintea prestolului, cadesce prestolulu in tóte partile, incepandu la anteia cantare cu cadirea prestolului impregiuru, éra diaconulu ingenunchia cu partea, in care stá. — Dupa aceste cantari, nefindu apostolu si evangeli'a se inchidu usile mari, urméza ecteni'a: „*Se dicemu toti*“; éra de este apostolu si evangeli'a: dupa cele trei asternerii, se dice indata: „*Se luamu aminte. Pace tuturoru. Intieptiune*“ apoi *prochimenulu*, apostolulu; Aliluia pe scurta fara cadire; evangeli'a, si ecteni'a: „*Se dicemu toti*“ sub care se inchidu usile mari.

V.

Pana Miercuri la diumetate de postu se dicu cele patru ecteniile indatinate, schimbanduse numai rogatiunile si intonarea din urma; éra dela Miercurea atinsa ecteni'a a treia se schimba pentru cei *catra luminare*, si se despic'a in doue, facanduse de totu cinci ecteniile; dupa care indata anticherubiculu; „*Acum puterile*“ ce si preotulu dice cu diaconulu de trei ori; apoi deschidienduse usile mari, se-

cadesc naintea lor, dupa care preotulu si diaconulu saruta crucea si prestolulu; mergu la proscomidia si cadescu santele; preotulu pune aerulu pe umerii diaconului, apoi ié ensusi in drépt'a discosulu, si-lu pune pe capulu seu; éra in steng'a tiene potirulu la peptu: facu intrarea cea mare fara a dice séu a face alta ceva, de catu cà diaconulu premergandu, cadesc mai adese ori santele. — Ne fiindu diaconu, preotulu pune pe umerii sei aerulu, si intr' unu degetu alu dreptei ié si cadelniti'a. — Sub intrare poporulu intregu ingenunchia si corulu continua anticherubiculu intr'unu tonu de totu linu; éra dupa intrare chorulu revine la puterea tonului de mainainte; preotulu pune darurile pe prestolu, le acopere cu aerulu, si le cadescu medicandu nimic'a. La capetulu anticherubicului, preotulu, diaconulu si poporulu facu trei asterneru mari.

VI.

Diaconulu, dupa ce si-au luat binceuventare ca la alte liturgii, ese, si dice ecteni'a de séra; preotulu inchide usile mari, si trage perdéu'a de diumetate, apoi urméza cele prescise pana la „*se luamu aminte*“ candu preotulu trage perdéu'a de totu, si bagandu amendoue manile sub aeru, se atinge de sante, si intonéza: „*Cele mai nainte santite sante ale santiloru*“ — Diaconulu: *sfarima stapane*“ s. a. dupa rondu; partici'a **IC** se pune in potiru; se tórna apa calda fara a se dice ceva; apoi dupa rogatiunea cuminecarii se cumineca amendoi, dicanduse impreuna: „*institulu si santulu trupu si sange*“ De este diaconu, preotulu bé din potiru, medicandu nimic'a, éra diaconulu nu; inse de nu este diaconu: atunci nici preotulu nu bé pana la capetu, candu intrebuintéza santele. — Preotulu ie anafora; si spala manile si gur'a si dice rogatiunea multiamirei; éra diaconulu stringe santele dupa datina.

VII.

Dechidenduse usile mari, la: „*cu fric'a lui Ddiu*“ poporulu face o inchinatiune mare; chorulu: „*Bine voi curzat*“ si indata: „*Pana cea ceréscu*“ intre care preotulu cu tonu linu dice: *Mantuesce Ddiule*“ facandu semmulu crucei cu potirulu radicatu; — éra de sunt crescimi de cuminecatu, se potu cumineca ca si la alte liturgii. — Dupa: „*Totu de mi'a*“ „*Se se imple gurile*“, ecteni'a, rogatiunea amvonului si deslegarea (Otpustulu,) pomeninduse santulu dilei urmatóre; éra de se va fi intemplatu in diu'a aceea apostolu si evangelia: se amintesc mai anteu santulu dilei acei'a, apoi alu dilei urmatóre. — In fine se inchidu usile mari si se imparte anafora dupa datina. — La liturgi'a acést'a se folosescu totu deun'a odóre negre

CORESPONDINTIA.

Covasintiu, 1. Martiu c. nou, 1869.

Onorata Redactiune!

Nu voiescu se detragu catu mai putienu din meritele diurnaleloru nóstre politice natiunali; dar' trebue se marturisescu: ca la nici unulu dintre acele nu me oprescu cu asiá mare interesare, ca la ceti-

rea junei foi „Speranti'a“, care dupa cuprinsulu ei multilateralu si in adeveru interesantu, ce ni-lu infacisiéza numerii esiti pana acum 1 si 2, — intrece tóta asceptarea, ce se potea legá de foi'a acést'a atunci, candu se anunciá timpuriu esirea ei in vesmintele modeste ale litografiei.

Ve salutu dara la intreprinderea ast'a, carea ve face tóta onórea, voue si institutulu vostru teologicu; ve salutu cu atatu mai vertosu: eaci prin edarea acestei foi ni deschiserati unu terenu nou, pe care ne potemu intalni, si potemu dá mana toti acei'a, pre cari diferirea pareriloru pe alte terene ne desparte de catra olalta, si dupa trist'a esperintia, de multe ori ne face — asia dicandu — inimici neimpacabili.

Ati nimeritu-o forte bine, candu pentru promovarea intereseloru poporulu nostru celui tare inapoiatu, ati apucatu terenulu acést'a reversatoriu de lumina, si nu me indoescu, cà publiculu nostru va apretiuí, cum se cade, intreprinderea vóstra, prin carea ati facutu se vedemu puse in lucrare si acele medilóce de progresu, care pana la esirea ecestei foi in mare mesura ni lipsea.

Prin luptele politice din timpii nostri, la care si poporulu nostru participa, rediematu mai multu pe svaturile intelegintiei conducátorie, decatu pe propi'a sa convingere, se potu castigá aventagie mari pentru poporu; ele inse devinu a fi considerate mai multu cá momentane, déca poporulu nu e radicatu la unu gradu alu culturei, care de sine se garanteze aventagiile eluptate.

Foi'a vóstra are scopulu maretiu, de a latí cultura intre poporulu nostru; a o latí intr'o directiune, ce coincide deplinu cu caile salutarie ale moralului crescinescu. Ve salutu dar' mai odata din anima fratiésca la acést'a intreprindere nobila, si ve urezu prosperarea cea mai buna, tienendu altcumu si pentru mine de o detorintia santa, a concurge la spriginirea foiei acestei'a cu medilócele, ce-mi voru stá la dispusetiune. *)

Sava Giurgio,
Capelaan.

Reflesiuni limbistice.

Nr. 8. (Numai L, in articulu.) De candu incepura literatii romani a pune in finea cuvintelor pe U, din capul locului n'am fostu pentru U in articulu barbatescu. Am si

*) Pe langa alte asemene salutari calduróse, ce ni venira din mai multe parti, ne aflamu de osebi onorati cu acést'a de fatia, carea decumva nu aru contiené alta, decatu unu felu de lauda pentru noi, modesti'a nu ne aru lasá se o publicamu. Red.

facutu de câteva ori unele recenzii prin fîl'a literaria a „Gazetei“ și prin „Concordia“, dar' fara succesu. Acum'a, după ce avui placerea a vedé pe unu Brutus ocupandu locu in republic'a ortografiei plinu de sperantia, prinsei curagiu de nou a aperi obiectul acest'a.

Argumentele dlui Brutus in Nr. 2, alu stimatei foi „Sperantia“ sub rubric'a *L. ori Lu?* suut atátu de iamurite, precise, valide și adeverate: cátu credu, că după o asiá deslușire ar peatui oricare s'ar încumetá a scrie ceva in contra-i; de aceea afiu de prisosu a mai alaturá aici și argumentele mele. Cui i place, cetésca-le in „Regule ortografice pentru scrierea cu litere latine“ tiparite in Biserica-alba 1867. Aici mai adaugu numai atáta: că *u* trebuie lasatu din articlu și din acelu punctu de vedere, fiindu că incepatorii — carii nu potu sei pentru ce in: soeru, negru, lucrú s. a. *U* se respunde deplinu, é' intr'alte cuvinte numai aspiratu. — de voru ceti in omu domnu pe *u* deplinu, nu e simta in pronuntia; dar' cefindu si in: omulu, domnulu pe *u* plenisunu — precum am esperiatu cu pruncii in școle — vatemala audial fôrte greu. Dici sê scriemu: omul, domnul, s. a.; căci asiá evitamú si canteclu acelu tautologicu ulu, lulu, cel' canta mamele prunciloru, ca sê i adorma, si cu acea mai scapamú inea si de batjocur'a strainiloru. *)

Nr. 9. Alta disparitate se face cu semnele adoptate in scriere, căci unii literati și foi diurnalistice intrebuinteaza numai doue, alții trei semne: deci eu-mi iau voia a-mi dá opiniunea mea, ca sê scriemu cu trei semne de după cum suut și tonurile limbii, și adeca:

Accentul acutu (´) sê se puna pe *á, é, í*, numai candu li se inaltia tonul; pe *ó* și *ú*, candu vinu acestea a se pronuntia ca *oa* și *ou*, d. e. lucrá, perá, vedé, faciá, é'rbá, mórte.

Accentul greu (˘) sê se puna numai pe *a, e*, candu aceste doue au a se respunde ca á cirilicu apasatu, decú cade puterea cuvintului pe ele: d. e. lucrá, vái, bôlu, espé'riu; la care se mai adaugemu și particulele *ca, și*.

Cereuflesul (ˆ) sê se puna pe *a, e, í*, candu vinu acestea a se respunde ca í, cirilicu și nu urméza *u* după densesle; pr. gráu, gálea, fréu, rípa, omorí.

Nr. 10. Aici mi se dá ansa a responde Dlui I. M. la notițele dsale sub rubric'a „Reflexiuni limbistice.“ Și adeca:

Ad 3. Coditiele au esútu din moda ca si tiopfurile nemtilorú: deci avemú totu dreptul a nu le mai introduce, că daca talienii, carii seiu asiá de bine ca si noi originea latina, scriu: ambizione, orazione, cu *z*, si nu ca in latina cu *t*: de ce sê nu scriemu noi: *afia, fatia, ghiafia, iudafia?* s. a.

Ad 6. Nu se póte Dle sê invetiámu pe romanu a pronuntia cuvintele alielin, decata cum e densul dedatu si le a supai cu laptele mamei sale: ei noi trebuie sê acomodamú regulele după firea si rostul limbii. *O* si *u* n'au însusirea de a se pronuntia ca *ó*, sêu ca *ú*, cirilicu, fara numai *a* si *e*; é' pentru aceste doue ajunge regula, că la midilocu, fiindu silab'a scurta, se rostescu ca á, pr. *cavánida, spábura, mesura, peatú, pecurariu*; é' daca după *a, e*, urméza *u* si silab'a e lunga, atunci se pronuntia ca í, pr. *cané, pane, fróné, vena, renza, sementia*; daca e scurta, se pronuntia curatu, pr. *pepóné, cremóné, venimú, senimú, asemóné*. Exceptiune facu numai cuvintele, in care după *e* urméza *r*, căci in unele se pronuntia ca á, intr'alte ca *í*, si éra intr'altelucuratu; deci in atari casuri, unde e îndocla in rostire, trebuie se aplicamú semnele aretate mai susu (´) (˘) (ˆ):

*) Chiaru acum ni mai veni din o pîna fôrte versata o plodare pentru *l* in locu de *lu*. Atragemu astentunea publicului la acest'a intrebare, pentru a se resolvi catu mai curundu. Mai alesu unu doré se audimú si parerile contrarii, daca acele se mai sustienú.
Rel.

l, nu ne face nici o greutate, pentru că numai in presupetiunea *in*, si in cele de aci compuse se rostescu ca *í*, pr. *intindu, incepu*; é' unde mai vine *l*, a se respunde ca *í*, n'avemu altu midilocu, de cátu sê l' intionamú cu o caciula, căci altminte incepatorii fara acestu semnu (ˆ) nu voru poté ceti: *rípa, ríma, mífia, ríia, omorí, urí, víri*; dar' a le rosti fara acestu tonu, ar fi in contra usului si a firii limbii. *)

M. Velceanu.

VARIETATI.

* Ne aflamú in starea placuta, de a poté inregistra o fapta noua marimimosa a unui barbatu zelosu alu natiei noastre. — Seimú adeca din fonte securu: că capelanulu eastrensu dela regimentulu de infanteria ala Archi-Ducelui Josifu Nr. 37, R. D. Demetriu Bozganu, carele nainte cu cativa ani au donatu asociatiunei nationale romane din Aradu unu capitalu de 200 fl., — acum decurundu au depusu éra-si unu fondu de 600 fl. v. a. in papire de statu, pentru latirea unei foi besericesci, si anume intro impregiurabile de acumu, pentru latirea foicii nostre „Sperantia“. — Multamimú zelosulu fondatoriu pentru atentunea, cu care au onoratu fîl'a nostra, si speramú: că in scurtu timpu vomu fi in stare, de a luá notiția in detaliu despre acest'a préfrumosa fapta crestinesca.

* Profesorulu primariu alu institutului nostru teologicu, Rdis. d. Mironu Romanul, au primitu din manile Présantiei sale dlui episcopu diecesanu misiunea, de a cerceta in unele parti ale comitatului aradamu școlele nostre poporali, si a culege despre acele unele date statistice, care le potescu dlui ministru de cultu, pentru orientare la efectuarea legii de instructiune publica. — Speramú, că misiunea acest'a va contribui multu la conservarea caracterului confesionalu ala școliloru nostre, si chiaru pentru acea ni gratulamú la alegerea facuta in persona prestinatului nostru profesorulu.

* Primulu donu pentru loteria, care in folosulu asociatiunei nationale romane din Aradu se arangieza pe luna Maia a. e. — au intratu dela dsióra Elena Novacu, si stiá dîntr'unu stergariu tiesutu fôrte frumusu in coloru nationali la capete. — După cumu audimú, danele nostre in tôte partile se pregatescu cu donuri, care de care mai frumose, prin care de securu se va face fôrte interesanta petrecerea, ce ni se promite la viitorea adunare generala a asociatiunei.

Posta redactiunei.

Fiindcă pana chiaru la inchecerea acestui numeru necurmatu ni vinu prenumeratiuni din diferite parti, — amú facutu dispusetiune: că si din numerulu acest'a se avemu esemplare de ajunsu pentru prenumerantii, cari — daca mai tiene concursulu totu asiá — ni se voru spori peste tóta asteptarea.

*) O primimú acest'a anca de o intrebare deschisa, si reflectamú numai in generalu: că fara îndocla suut multe de a se emendá in rostirea poporala, decú vomu a avé o limba curta.
Rel.

Pentru redactiune: **Custante Gurbanu.**